

KÉTNYELVŰ KATONAI SZÓTÁRAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

Rezümé:

Jelen tanulmányban a Magyarországon rendelkezésre álló angol–magyar, illetve magyar–angol katonai szótárakat kívánom bemutatni. Előnyeik és hátrányaik ismertetésével, kiemelve a vizsgált szótárak problémás részeit, segítséget szeretnék nyújtani mindazok számára, akik akár nyelvtanárként akár nyelvtanulóként az angol katonai terminológia oktatásával, vagy tanulmányozásával foglalkoznak.

Kulcsszavak:

katonai angol; angol–magyar és magyar–angol katonai szótárak; a legproblematikusabb tényezők;

Kosztasz Panajotu

A COMPARATIVE STUDY OF BILINGUAL MILITARY DICTIONARIES

Abstract:

The present study paper focuses on the English–Hungarian and Hungarian–English military dictionaries available in Hungary, which can be efficiently used in teaching and learning military English. The author analyses their strengths and weaknesses, highlighting the most problematic factors, in order to help students and teachers involved in studying or teaching military English.

Key words:

military English; the English–Hungarian and Hungarian–English military dictionaries; the most problematic factors

Az angol katonai szótárak készítése Magyarországon a NATO-csatlakozást követően vált különösen sürgetővé. Már az 1994-ben megindult Békepartnerségi Programban való részvétel idején fény derült számos, nyelvi hiányosságra is visszavezethető kommunikációs problémára. Ugyanakkor „*Fogalmi eltérések és hiányok miatt sok esetben egyszerűen lehetetlen volt megadni egy minden szempontból megfelelő magyar szót vagy kifejezést, vagy akár csak nyelvileg érzékeltetni, hogy az illető angol kifejezés miben tért el annak legközelebbi magyar fogalmi megfelelőjétől, ha egyáltalán létezett ilyen.*”¹ Megkezdődött tehát az angol katonai terminológia tanulmányozása és a doktrínák, szabályzatok, STANAG-ek lefordításához szükséges új szótárak és glosszáriumok összeállítása. Ez a folyamat ma sem ért véget, és nem is érhet, mert a katonai szaknyelv – mint a nyelv általában – állandó fejlődésben van, ami elsősorban a terminológia változásában követhető nyomon.

Természetes tehát, hogy a legelső ilyen jellegű kiadványt a Honvéd Vezérkar Euro-atlanti Integrációs Munkacsoportja állította össze évekkel Magyarország NATO-csatlakozása előtt, megkönnyítendő a Magyar Honvédség személyi állományának nyelvi felkészítését és szakmai átképzését.

---

¹ Gábor Zsuzsa: A magyar katonai nyelv és terminológia főbb változásai a NATO-csatlakozás következtében. Bolyai Szemle 2003. XII. évfolyam 1. szám. 12–18. old.
<http://www.bjkmf.hu/bszemle2003/hdm120101.html>

NATO-szakkifejezések és -meghatározások szógyűjteménye

A szótár 1995-ben jelent meg és lényegében az Allied Administrative Publications (AAP–6) fordítása. Tartalmazza az AAP–6 anyaga mellett az eredeti angol nyelvű kiadvány előszavát, a NATO-szakkifejezések szabványosítási programjának elveit és eljárásait, és természetesen az összeállítás használatával kapcsolatos információkat.

Mint az első ilyen jellegű kiadvány, természetesen számos gyermekbetegséggel küzd, amelynek fő oka valószínűleg a fordításra rendelkezésre álló kevés idő volt. Jóllehet szaknyelvi kiadványról van szó, a stilisztikai pontatlanságok már az előszóban zavaróan hatnak. Nem világos például, hogy a „Fehér papír” és a „Zöld papír” mire vonatkozik: az angol és francia szövegek különböző színű papíron jelentek meg, vagy a Fehér könyv és Zöld könyv félrefordításával van dolgunk.²

Mára ezek a gyermekbetegségek eltűntek és az AAP–6 évente megjelenő újabb és korszerűsített kiadásai egyre jobban hasznosíthatók az angol nyelvvel rendszeresen foglalkozó szakemberek számára.

Katonai szó- és kifejezés-gyűjtemény

I. rész: Angol–magyar kézikönyv (2. kiadás)

A Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Katonai Tervezési Főcsoportfőnökség gondozásában 2006-ban megjelent kiadvány – eltérően a korábbi hasonló anyagoktól – nyelvész szakemberekkel együttműködésben készült, és a katonai terminológiával foglalkozó szakirodalom alapján az egységes nyelvi és helyesírási szemlélet kialakítása is a célok között szerepelt.

A kiadvány hézagpótlónak számít a katonai terminológia terén, mivel egységes rendszerbe próbálja foglalni a különböző katonai szakterületeken meglévő, nehezen vagy egyáltalán nem elérhető terminológiai adatbázisokat. Ennek ellenére az anyag nem hibátlan és nem is teljeskörű, ezért a munka folytatást igényel, amelyet a HM-nek segíteni és támogatni kell.

A szöveget nemcsak a nyelvoktatásban használható, hanem a hivatásos állomány továbbképzésében, a Magyar Honvédségnél folyó tudományos kutatómunkában, és az egységes terminológia megteremtésében is. Egyes eseteknél persze a gyakorlat és az idő dönti majd el, melyik terminus marad használatban azok közül, amelyeket a szerzők a kiadványokban találtak. A mintegy 47 000 szócikk között több ezer ilyen lehet. A szakterminológia bevezetése többek között a NATO-kompatibilitás és interoperabilitás mielőbbi elérése miatt volt sürgető feladat. Ugyanakkor a kiadványnak nem célja a korábbi terminológia törlése sem, mivel össze kell gyűjteni a hadtörténeti és egyéb tudományok terminológiáját is.

A részsaknyelvek mélysége és az amerikai angol használata a második kiadásban is vitatható. Helyesebb volna a NATO-ban használt brit angol alkalmazása az eredeti forrás helyesírásának megőrzése helyett. Az egybeírt, vagy külön írt terminusok kérdése viszont ezúttal sem jelent problémát az eltérő fogalmak jelölése miatt.

A továbbfejlesztés irányai között szerepel az informatikai alkalmazhatóság kialakítása, a NATO-dokumentumok, műszaki leírások, konferencia-anyagok

² Honvéd Vezérkar Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport: NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye. 8. old.

bedolgozása, és a szótár használóitól befutó észrevételek értékelése. A kapcsolatfelvételt a kiadványban megadott e-mail szolgálná (amely azonban sajnos ma már nem aktív).

A további fejlesztés egyik lehetséges módja a papíralapú kiadvány felváltása digitális alkalmazással. Ennek megfelelően a tervek szerint két évente CD-n kiadnák az összeállítás frissített változatát.

A kiadvány hiányosságai több alcsoportba sorolhatók:

1. **Ad hoc kiválasztás:**

fighter regiment – vadászrepülő-ezred.³ Nem világos, miért épp ezt az angol terminust választották ki, miért szorult háttérbe az angolban sokkal gyakoribb *fighter wing* kifejezés.

2. **Téves ekvivalens:**

Hydrofoil – légpárnás jármű.⁴ Ennél a magyar ekvivalensnél a *szárnyashajó* alkalmasabbnak látszik.

3. **Téves alternatíva:**

bazooka – páncélököl, páncéltörő rakétavető, puszkagránát.⁵ Itt a stilisztikailag és történelmileg helyes *páncélököl* terminus mellett egy pontatlan és egy téves alternatíva jelenik meg. A bazooka ugyanis kézi páncéltörő rakétavető, a puszkagránát pedig nem ekvivalense a bazookának.

4. **Szlang használata:**

big bang – teszteletlen modulok együttes tesztelése.⁶ Egyértelmű, hogy az *ősrobbanás* angol ekvivalensét a szakma nem hivatalos terminusként alkalmazza a magyar terminus jelölésére.

5. **Információhiány:**

- *brightness* fényerő, fényerősség, fényesség, világosság, brilliance – fényerő, fényerősség.⁷ A pontosabb szóhasználat érdekében itt célszerű lett volna rövid utalással meghatározni a különböző magyar ekvivalensek közötti különbséget.
- *Infernal machine* – pokolgép.⁸ Ennél a kifejezésnél célszerű lett volna jelölni a kifejezés elavult, archaikus jellegét elkerülendő használójának nevetségessé válását.

A felsorolt problémák ellenére a kiadvány nagyon értékes terminológiai alaplú, amely továbbfejlesztése esetén mentesülhetne az említett hibáktól, tükrözhetné az időközben végbement változásokat, és hasznos eszközzé válhatna mindazok kezében, akik nyelvi, szaknyelvi, nyelvoktatási, terminológiai, fordítási, vagy tolmácsolási feladatokat végeznek a Magyar Honvédségnél.

II. rész: Magyar–angol kézikönyv⁹

A kiadvány célja: segédanyag biztosítása mindazoknak, akik napi munkájuk során használják a katonai szaknyelvet, akiknek tudományos tevékenységükhöz, vagy nyelvi tanulmányaikhoz szükséges a katonai terminológia ismerete.

³ Katonai szó- és kifejezésekgyűjtemény I. Rész. Angol-magyar. A Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Katonai Tervezési Főcsoportfőnökség kiadványa. Budapest, 2006. 379. old.

⁴ Uo. 466. old.

⁵ Uo. 145. old.

⁶ Uo. 151. old.

⁷ Uo. 172. old.

⁸ Uo. 486. old.

⁹ A szótár a magyar–angol kiadvány folytatása. Ugyanazok a katonai szakemberek végezték a gyűjtő és rendszerező munkát, a nyelvi gondozást viszont Soproni András vette át Gábor Zsuzsától.

Ezt a szótárt is 600 példányban nyomtatták ki és a Honvédelmi Minisztérium 80 szervezeti egységéhez küldték belőle. Számos észrevétel, kritika, és javaslat érkezett, ami az ország NATO-csatlakozása után hat évvel természetes. A magyar katonai terminológia még mindig átmeneti fázisban van, mivel a régi terminológia elemeinek nagy része nem fedi le az új, NATO-szabvány szerinti fogalmakat, ráadásul rengeteg, korábban nem létezett fogalmat kell lefordítani, új terminusokat létrehozni, ami komoly munkát jelent.

Tetézi a problémákat, hogy maga a NATO-terminológia is állandó változásban van, alapvető forrásai a folyamatosan frissített AAP–6 és AAP–15. Ezekre támaszkodva kellene a magyar terminológiai harmonizációt végezni, de sajnos ennek még nincs egységes folyamata, kidolgozása viszont jól érzékelhetően megkezdődött. A terminológiai fejlődés eredményeként keletkező új fogalmak magyar ekvivalenseinek megalkotása állandó kihívást jelent a magyar szakembergárdának. Munkájukat segíti, hogy a szaksajtó, a konferenciák, és a munkaértekezletek kiváló vitafórumai a terminológiai kérdések megvitatásának.

Sok esetben a szerzők nem foglalnak állást egy meghatározott terminus mellett, ezért alakváltozatokat és szinonimákat is felvettek a gyűjteménybe és az időre bízzák annak eldöntését melyik használat lesz a legalkalmasabb.

A terjedelem és a mélység meghatározása állandó probléma, ezt a szerzőknek sem sikerült kezelni. Azt viszont feltétlenül pozitívumként kell értékelni, hogy a korábbi terminológiát sem hanyagolják el, bár jó lett volna azt külön is jelölni. A kiadvány egyedülálló vállalkozás, és bár számos pontatlanság fordul elő benne, kiváló anyag lehet a további terminológia-fejlesztés számára.

A hiányosságok több alcsoportba sorolhatók:

1. Sajtóhiba:

Átadási terepszakasz – hangover line¹⁰ (handover line helyett).

2. Ad hoc kiválasztás:

Állít [bizonygat] – assert, *állít* [kijelent, bizonyít] – declare.¹¹ Nem világos, miért épp ezt a két angol ekvivalenst választották ki, miért szorult háttérbe a *to state*, vagy a *to claim* ige. Annak fényében különösen indokoltnak tűnik a kérdés, hogy a *statement* főnév szerepel a szótár anyagában.

Partnerkereső szolgálat – partner service.¹² Ennél a szópárnál nem világos, miért került be a katonai szavak és kifejezések közé.

3. Téves ekvivalens:

Gépiesen – automatically.¹³ Ennél az angol ekvivalensnél a *mechanically* alkalmasabbnak látszik.

4. Téves alternatíva:

– *Gépkocsizó gyalogság* – motorized infantry, armored infantry, mounted infantry.¹⁴ Itt a motorized infantry mellett olyan szinonímák jelennek meg, amelyek valójában más jelentést hordoznak: gépesített gyalogság.

– *Pisztoly* – pistol. Ugyanazon az oldalon lejjebb: *pisztoly* – revolver.¹⁵ Köztudott, hogy a revolver csak egy fajtája a pisztolyoknak, amely magyarul *forgópisztoly*, vagy *forgótáras pisztoly* néven vált ismertté.

¹⁰ Katonai szó és kifejezés gyűjtemény II. Rész Magyar – angol. A Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Haderőtervezési Főcsoportfőnökség kiadványa. Budapest, 2004. 55. old.

¹¹ Katonai szó és kifejezés gyűjtemény II. Rész Magyar – angol. 41. old.

¹² Uo. 655. old.

¹³ Uo. 278. old.

¹⁴ Uo. 279. old.

¹⁵ Uo. 662. old.

5. Szerkesztési hiba:

- *Harcokcsitűz* – armored reserve/tank reserve.¹⁶ Nyilvánvalóan nem egyezik az angol ekvivalens, „mindössze” az előző szócikk angol megfelelője ismétlődik egy sorral lejjebb.
- *Partizán* – partisan. Ezt a nem különösebben bonyolult szópárt a szótárban szokatlan módon egy teljesen fölösleges példamondat követi: „A *partizánok* számos hidat ferobbantottak. – The partisans blew up a number of bridges”.¹⁷

6. Szleng használata:

Páncélelhárító rakétavető – bazooka.¹⁸ Ebben az esetben az *anti-tank rocket/missile launcher* volna a legmegfelelőbb angol ekvivalens, mivel – amint azt fentebb már kifejtettem – a *bazooka* szó szleng, amely ráadásul csak a kézi páncéltörő rakétákra alkalmazható.

7. Információhiány:

Színlelt aknamező – dummy minefield. Ugyanazon az oldalon lejjebb: *színlelt aknamező* – phony minefield.¹⁹ A pontosabb szóhasználat érdekében itt célszerű lett volna rövid utalással meghatározni a különféle angol ekvivalensek közötti különbséget.

8. Következetlenség az alternatívák, szinonimák jelölésekor:

Egyes helyeken vessző választja el a rokonértelmű szavakat, máshol „per” jel. Nem jelöli a terminus használatának harcászati, műveleti, vagy hadászati szintjét sem, jóllehet erre nagy szükség volna, mivel a kiadvány deklaráltan magyar felhasználóknak készült. A helyesírás egyes helyeken brit, másutt amerikai angol, követve a forrásanyag helyesírását. Tekintettel arra, hogy a NATO-ban a brit angol a kommunikáció nyelve, célszerű lett volna betartani ezt a szabályt. Az egybeírás, vagy különírás kérdését nem tekinteném zavarónak, mert ennek jelentésváltó szerepe van (érezhető különbség van például a fekvő rendőr és a fekvőrendőr között).

Minden felsorolt probléma ellenére a kiadvány nagyon értékes terminológiai alapmű. Továbbfejlesztése esetén tükrözhetné az időközben végbement változásokat, például a szótárban még *többnemzetiségű*ként meghatározott *multinational* (MN)²⁰ melléknév – azóta – *többsnemzetiként* ment át a katonai köztudatba és napi nyelvhasználatba.

Gyakorlati szempontból mind az angol–magyar, mind a magyar–angol szótár használatát nagyban korlátozza a kiadvány mérete és nehéz kezelhetősége. Ezen a helyzeten javíthatna, ha a szócikkek tömörebbek volnának és a szótárszerkesztésnél általánossá vált bokrosítás elve szerint az állandó szókapcsolatoknál csak a második elemet tüntetné fel a szócikk. Számításaim szerint ezzel a terjedelem több mint felével csökkenthető volna, így megszüntethető lenne az egyébként nagyon szellemes dupla kötés alkalmazása, könnyebben forgatható lenne a szótár. Ugyancsak jelentős előrelépés lehetne a szótár anyagának hozzáférhetősége szempontjából az on-line megjelenítés. Ehhez a szerzői joggal kapcsolatos kérdések rendezésén túl megfelelő informatikai háttérre is szükség van, de már a legegyszerűbb Word-formátumú on-line kiadás is komoly lehetőséget teremtene a

¹⁶ Uo. 333. old.

¹⁷ Uo. 654. old.

¹⁸ Uo. 647. old.

¹⁹ Uo. 778. old.

²⁰ Uo. 850. old.

terminusok széles körben történő megismertetése és használata, illetve a továbbfejlesztés szempontjából.

Angol–magyar, magyar–angol katonai műszaki szótár

A szótár zsebkönyv méretű, vagyis valóban könnyen használható terepen is. Terjedelme 384 oldal, amit pontosan két egyenlő részre oszt a 192 oldalnyi angol–magyar és az ugyancsak 192 oldalas magyar–angol rész. Alapját a német katonai nyelvoktatási központ, a Bundessprachenamt „Glossary of Engineering Terms” című angol–német szótára alkotja, amelynek anyagát a szerző alaposan átrostálta és kiegészítette a szakirodalom újabb anyagaival majd a végleges változatot 1998-ban, a boszniai SFOR-misszióban ki is próbálta. Tapasztalatai szerint az anyag megkönnyíti a magyar és más nemzetiségű műszaki katonák együttműködését különféle műveletekben és missziókban, valamint segíti a nyelvtanulók és nyelvtanárok munkáját is.

A szerző komoly szakirodalmat (A magyar nyelv értelmező szótára, AAP–6, DEFENCE NEWS, Jane’s Defence Weekly, Jane’s Defence Review, és a Military Technology) használt fel. A szabályzatok közül az FM 100–5, FM 5–100 Combat engineering, FM 5-102 Countermobility, és több STANAG (2036, 2096, 2123, 2989) anyagát is bedolgozta a szótárba. Annak ellenére, hogy maga a szerző nem nyelvész, felismerte, hogy a szótárban használt terminológiát dinamikusan változó szókinccsként kell kezelni és mivel gyakorlati alkalmazást szolgál, hasznosíthatósága nagyban függ a felhasználók együttműködési készségétől.

A szótár precízen meghatározza a célnyelvi ekvivalenseket, jelölve a brit és amerikai eltéréseket is. Például: „officer commanding (UK) – századparancsnok (brit)”.²¹

A kiadvány végig egyértelműsége törekszik és nem kever a szótár anyagába nem szorosan a tárgykörhöz illő elemeket. Ugyanakkor helyenként mintha bizonytalan volna a pontos ekvivalenst illetően: a „combat arms – harcoló/harcot megvívó csapatok; fegyvernemek”²² párosítást pár sor választja csak el a „Combat forces – harcoló/harcot megvívó csapatok” ekvivalenspártól, ahol a *harcoló erők* talán alkalmasabb ekvivalensnek bizonyulna. Másutt ennek fordítottja tapasztalható. Az „Oil spillage – olajkiömlés”²³ ekvivalenspár angol eleme például – véleményem szerint – helyettesíthető, de legalább is kiegészíthető lett volna a manapság gyakrabban alkalmazott *oil spill* kifejezéssel.

A szótár nem jelöli külön a harcászati, a műveleti, és a hadászati szintet, amelyeken a terminusok alkalmazhatók, bár a gyakorlati felhasználás elsősorban a harcászati és kisebb részben a műveleti szint számára teszi hasznosíthatóvá. Pozitív tulajdonságként említhető az előforduló igék, mint szófajok jelölése.

A szótár az említett apróbb hiányosságok ellenére rendkívül jól használható, igényes kiadvány.

Hadtudományi lexikon

²¹ Dr. Haralyi László: Angol-magyar magyar angol katonai műszaki szótár. 2000. 126. old.

²² Uo. 46. old.

²³ Uo. 127. old.

A kétkötetes művet a Magyar Hadtudományi Társaság jelentette meg 1995-ben. Alapvető funkciója jól tükröződik elnevezésében: olyan lexikon, amely a hadtudomány egész területét felöleli és jól megfogalmazott definíciókkal segíti az eligazodást a különböző haderő- és fegyvernemek szakkifejezései között. A 12 fős szerkesztőbizottság munkáját 123 fős szerzőgárda támogatta, amely a szakterületek legjobb ismerőiből állt össze, garantálva a magas színvonalú munkát.

A két, több mint 800 oldalas kötet összesen 4709 szócikket tartalmaz a biztonságpolitika, a rendvédelem, a polgári védelem, a katonai igazgatás, a védelemgazdaság, a titkosszolgálatok, a hadtörténelem, a határőrség, a vám- és pénzügyőrség, a tűzoltóság stb. szaknyelveiből. Ez a komplex megközelítés jól tükrözi a napjainkban mind általánosabbá váló együttműködést a fegyveres és rendvédelmi testületek különböző területei között.

A lexikonban a szócikkek alfabetikus sorrendben követik egymást, az oldal fejlécén az első szócikkfej szavával, ami nagyban megkönnyíti a keresést a lexikon anyagában. Lexikonról lévén szó az összeállítás során nem a szótárszerkesztési elvek érvényesültek, vagyis a címszavak között összetett szavak, helységnevek, és személynevek is találhatóak.

A lexikon sokoldalú használatát segíti a címszó angol, francia, német, olasz és orosz nyelvű fordítása az egyes szócikkek végén. Ez – a szerzőgárda deklarált szándékaitól némileg eltérő módon – nemcsak a nyelvtanulók dolgát könnyíti meg, de hasznos segédeszközt jelent a szakfordítók számára is. Így a Hadtudományi lexikon hatnyelvű glosszáriummal is vált, amelyben a magyar szócikkek tartalmazzák azokat a fontos háttér-információkat, amelyek a szakterületet esetleg kevésbé ismerő nyelvész számára kapaszkodót nyújthatnak a megfelelő terminus kiválasztásához.

Mivel azonban a szerzők elsődleges célja nem egy többnyelvű glosszárium megalkotása volt, az idegen nyelvű ekvivalensek meghatározásába számos hiba csúszott, ami erősen csökkenti a lexikon glosszáriumként történő felhasználhatóságát. Míg a *várakozási légtér waiting airspace*-ként történő meghatározása pontosan fedi az angol ekvivalenst, addig a *városi harc – town combat* párosítás messze nem pontos. Sokkal alkalmasabb volna az *urban combat*, vagy *urban warfare* meghatározást használni, függően a tevékenység szintjétől.

Nem könnyű persze a megfelelő terminus kiválasztása, amint azt az *ágyú* címszó is jelzi: a *gun* mellett a *cannon* is alkalmas angol ekvivalens lehetne. A variációs lehetőségek felsorolására nyilván a korlátozott terjedelem miatt nem volt lehetőség. Elismerést érdemel ugyanakkor a következetesség, amellyel a szócikk szerzője kitart a *gun* mellett és az *ágyúgolyó* angol ekvivalensénél is a *gun shell* kifejezést használja, jóllehet a középkori kitekintés indokolná a ma már kétségtelenül archaikusnak tekinthető *cannonball* említését is. Az *ágyútöltelék* címszó esetében fordított helyzettel találkozunk: a *food for powder* jelenik meg angol ekvivalensként Falstaffra hivatkozással, holott már a XX. század közepén is a *cannon fodder* volt az a kifejezés, amely „a hiába való háborúk tömegestől pusztuló áldozataira utalt”.²⁴

Olykor az angol ekvivalens meghatározásába csúszik hiba: az *antidotum* (ellenmérég) angol ekvivalenseként ugyancsak *antidotum* szerepel az *antidote* helyett, amelynek magyar megfelelője *ellenanyag*ként helyesebb volna.

Helyesírási hibák is rontják az összképet: az *ellenőrzés* egyik angol ekvivalense a *controll* (így, két l-lel). Nehéz eldönteni, hogy ez nyomdahiba, vagy a magyar nyelvi interferencia egyik megnyilvánulása.

²⁴ Hadtudományi lexikon. I. kötet. 14. old.

Figyelembe véve, hogy a Hadtudományi lexikon elsődleges funkciója enciklopédikus ismeretek közlése, a többnyelvű kiegészítés pedig annak csupán egyfajta „kiegészítő szolgáltatása”, megállapíthatjuk, hogy fő feladatát jól ellátja. Ugyanakkor a szótár funkciót az idegen nyelvet valamilyen szinten tanulmányozni kívánó felhasználóknak csak nagy adag fenntartással érdemes igénybe venni.

Katonai kislexikon – 4000

A *Katonai kislexikon – 4000* a Honvédelmi Minisztérium Hadműveleti és Kiképzési Főosztályának kiadványa. Összeállítói, a több mint 100 tagot számláló Katonai Nyelvapoló Tudományos Kutatócsoport, „*a katonai szaknyelvet az egyetemes magyar kultúra meghatározó elemeként*” tekintve törekedtek a katonai terminológiát közérthető definíciókkal közelebb hozni a civil érdeklődőkhöz is. Első kiadványuk a 2004. április 30-án, Magyarország EU csatlakozásának előestéjén megjelent, 3000 címszót tartalmazó *Katonai Kislexikon*. A *Katonai Kislexikon – 4000* ennek kibővített és korszerűsített változata, amely 2007 novemberében jelent meg. A kiadvány összeállítását a Katonai Nyelvapoló Tudományos Munkacsoport vezetője, Nick Ferenc nyugállományú alezredes koordinálta, a 115 fős szerzőgárda pedig a magyar katonai szaknyelv legjobb ismerőiből került ki. A kislexikon a következő tárgykörökben tartalmaz szócikkeket:

- katonaorvostan;
- katasztrófavédelem;
- katonai biztonság;
- jog;
- kommunikáció;
- légiereő;
- logisztika;
- szárazföldi csapatok;

A kislexikon három részből áll:

1. rész: lexikon
2. rész: magyar – angol szójegyzék
3. rész: angol – magyar szójegyzék

A kislexikon alfabetikus rendben tartalmazza a magyar katonai terminológia 4000 legfontosabbnak ítélt elemét. Az egyes szócikkek címszavai mellett szerepel azok angol ekvivalense, szinonimák esetén olykor több is. Például: „**áttelepülés** = redeployment, redislocation, displacement,”²⁵ vagy „**repülőtér; légi kikötő** = airfield, aerodrome”.²⁶

A lexikon a katonai szaknyelv harcászati, hadműveleti, és hadászati szókészletét egyaránt igyekszik lefedni és tartalmazza a három fő haderőnem – szárazföldi erők, légiereő, haditengerészet – terminológiáját. Eltérően más lexikonoktól a kislexikon nem tartalmaz enciklopédikus ismereteket (neveket, gép- vagy fegyvertípusokat), találhatóak viszont benne olyan vezényszavak stb., amelyek

²⁵ Katonai kislexikon – 4000, A Honvédelmi Minisztérium Hadműveleti és Kiképzési Főosztály kiadványa 2008. 27 old.

²⁶ Katonai kislexikon – 4000. 224. old.

jelentése önmagában esetleg nem, vagy nehezen érthető a civilek számára.²⁷ Nyilván terjedelmi korlátok miatt nem minden ilyen típusú vezényszó került be az anyagba, bár személy szerint az „*Akadály!*”-t is a fenti csoportba sorolnám és felvenném a Kislexikon anyagába.

Az angol ekvivalensek a lexikon második és harmadik részében, a magyar–angol és az angol–magyar szójegyzékben ismét megjelennek. Mindkét szójegyzék ábécé-rendben tartalmazza a lexikon 4000 terminusát, azok ekvivalenseit, és azt az oldalszámot, ahol a lexikonban definíciójukkal előfordulnak. Ezzel értékes kiegészítő információhoz juttatják a katonai terminológiában kevésbé jártas fordítót, hiszen a definíciók segítségével pontosabb képet alkothat az aktuális szöveg tartalmáról és könnyebben eligazodhat az esetleges szinonímák között.

Nehéz hozzáférhetősége mellett a lexikon egyetlen negatív tulajdonsága a nem kellő következetesség. Egyes szakkifejezéseknél a definíció tartalmazza azok rövidítését, más meghatározásokból ez kimarad. Egyes angol terminusok jól kezelik a szinonímiát, mások nem: „**kumulatív töltet** = shaped charge, hollow charge,”²⁸ de „kritika (sajtókritika), megítélés = critique, (press critique), judgement”. Ebben a sorban érdemes lett volna feltüntetni a *review* terminust is.

Ugyancsak nehezen indokolható egyes nem állandósult szókapcsolatok szerepeltetése a szócikkfejből: „**logisztikai támogatás magában foglalja** = logistic support embraced/include.”²⁹ Ilyen és ehhez hasonló szerkezeteket középfokú nyelvismeret birtokában bárki különösebb nehézség nélkül összerakhat (arról nem beszélve, hogy az *embraced* helyes alakja *embraces* az adott pozícióban.)

Minden hibája ellenére a Kislexikon jól használható segédeszköz a magyar katonai terminológiában eligazodni kívánó érdeklődők számára és csak remélni lehet, hogy egyszer a fenti gyengeségektől megszabadított, 5000 szócikket tartalmazó változata is megjelenik.

²⁷ „Kész! = ready elentés (jelzés) annak közlése, hogy a tüzesszöknél ... a meghatározott célra a löelemeket állították, az irányzást és a töltést végrehajtották, a kezelőszemélyzet készen áll a tűz kiváltására.” Katonai kislexikon – 4000. 142. old.

²⁸ Katonai kislexikon – 4000. 157. old.

²⁹ Katonai kislexikon – 4000. 174. old.